

Piotr Kubiak

Wolontariat charytatywny wśród młodzieży austriackiej na przykładzie Vienna Business School

Wolontariat w Austrii rozwija się od wielu lat na różnych płaszczyznach i zakorzeniony jest w wielu instytucjach lub podmiotach prawnych. W pierwszej części artykułu zaprezentowane zostaną cztery z nich: wolontariat proponowany przez *Izbę gospodarczą Austrii* (Wirtschaftskammer Oesterreichs), salezjański międzynarodowy ruch *Wolontariat Porusza* (Volontariat bewegt), *Dobrowolny Rok Socjalny* (Freiwilliges Soziales Jahr) oraz działania szkół EKOLOG lub PILGRIM. Druga część artykułu pokazuje praktykę wolontariatu w jednej z wiedeńskich szkół ekonomicznych, natomiast w ostatniej części dokonana jest analiza pedagogiczna podejmowanych działań.¹

1. Formy wolontariatu w Austrii

Jednym z podmiotów oferujących możliwość wolontariatu jest Wirtschaftskammer Oesterreichs (Izba Gospodarcza Austrii), która zarówno młodzieży

austriackiej, jak i jej rówieśnikom z zagranicy stwarza warunki dla podjęcia krótkiej, nieodpłatnej pracy celem powiększenia doświadczeń zawodowych niewymaganych programem kształcenia zawodowego. Charakterystyczną cechą tej formy wolontariatu jest brak obowiązku pracy i płacy oraz wyłączone nastawienie się na zdobywanie nowych kwalifikacji zawodowych.² Izba Gospodarcza Austrii konkretnie reguluje warunki, na jakich firmy mogą przyjmować wolontariuszy. Jednym z nich jest długość zatrudnienia, która nie może przekraczać trzech miesięcy, następnie pełne ubezpieczenie w czasie pracy oraz formalne zgłoszenie wolontariusza do Urzędu Pracy (Arbeitsmarktservice Oesterreichs).³

Kolejnym podmiotem jest organizacja użyteczności publicznej o nazwie Wolontariat bewegt (*Wolontariat porusza*), która inspirowana salezjańskim duchem św. Jana Bosko oraz organizacyjnie wspomagana przez zgromadzenie

¹ Druga i trzecia część artykułu jest skróconą wersją szerszego opracowania autora, które opublikowane zostało w pracy zbiorowej pod red. Natalii Ruman pt.: *Bildung fuer Nachhaltige Entwicklung in der Paedagogik der Oberstufe*, Kubiak P., *Projekty i działania PILGRIM w procesie dydaktyczno-wychowawczym w Wiedeńskiej Szkole Biznesu*, Scriptum, Pszczyna 2017, s. 48-86.

² Der ausschließliche Lernzweck, die beiderseitige Ungebundenheit und die Unentgeltlichkeit sind wesentliche Merkmale des Volontariats, <https://www.wko.at/service/arbeitsrecht-sozialrecht/Volontarier.html>, pobrano 16 sierpnia 2017 r.

³ Anzeigebestätigung für Volontariat, Ferialpraktikum, Joint-venture und Konzernausbildung, w: Arbeitsmarktservice Oesterreich, <http://www.ams.at/service-arbeitsuchende/auslaenderinnen/zugangsberechtigungen/anzeigebestaetigung-volontariat-ferialpraktikum-joint-venture-konzernausbildung>, pobrano 16 sierpnia 2017 r.

salezjanów Księdza Bosko umożliwiają zwłaszcza młodym ludziom charytatywne zaangażowanie się w 130 krajach świata, objętych programem wolontariatu. Charakterystycznymi cechami salezjańskiego wolontariatu jest ograniczenie wieku wolontariuszy od 18 do 35 roku życia, zaangażowanie się w program pomocy charytatywnej dla dzieci lub młodzieży trwający jeden rok oraz geograficzne zakorzenienie projektu w Azji, Afryce lub Ameryce Łacińskiej. Do dorosłego zainteresowanego czytelnika lub odpowiedzialnego rodzica pozytywnie przemawia kompetentne półroczne przygotowanie kandydatów do wolontariatu, odbywające się w formie seminariów o tematyce interkulturalnej, prawnej, psychologicznej i zdrowotnej, jak i seminaria refleksyjne po powrocie oraz propozycja dalszego zaangażowania się w charytatywną pracę.⁴

Inną możliwość przeżycia wolontariatu w Austrii oferują w formie tzw. *Freiwilliges Soziales Jahr* (*Dobrowolny socjalny rok*) różne organizacje charytatywne kościelne (Caritas, Evangelische Diakonie, Katholische Jungschar Oesterreichs, etc.) lub też pozarządowe (Kolpingheim, AFS Oesterreich, Jugend Einewelt, Samariterbund, etc.). Dobrowolna socjalna praca może trwać od 6 do 12 miesięcy. Krótsze okresy nie są aprobowane z powodu intensywnych przygotowań, które trzeba odbyć, aby móc samodzielnie pracować jako wolontariusz. Podczas pracy wolontariusz oprócz ubezpieczenia i wyposażenia w postaci wymaganej odzieży ochronnej otrzymuje również

kieszonkowe w wysokości od 197,65 € do 395,31 € na miesiąc.⁵ Jego wysokość ustala instytucja, przyjmująca kandydatów do pracy. Specjalnymi formami tak pojętego wolontariatu są też *Dobrowolny ekologiczny rok* (*Freiwilliges Oekologisches Jahr*), podczas którego można angażować się w organizacjach na rzecz ochrony środowiska oraz tzw. *Służba pamięci*, (np. w byłych obozach koncentracyjnych), *Służba na rzecz pokoju*, *Służba socjalną za granicą* (*Gedenkdienst, Friedens- und Sozialdienst im Ausland*). Wszystkie te formy wolontariatu reguluje państwowy dokument prawny z roku 2012 tzw. *Gesetz zur Foerderung vom freiwilligen Engagement (Ustawa wspierania wolontariatu)*.⁶

Szczególną formą *Freiwilliges soziales Jahr* jest tzw. *Zivildienst*, czyli zastępcza służba cywilna. Jest to możliwość zamiany obowiązkowej półrocznej służby wojskowej na dziewięćmiesięczną służbę charytatywno-społeczną w jednej z wybranych instytucji lub jednostek w Austrii. Jak wynika z badań statystycznych, ok. 40 procent młodych mężczyzn zobowiązanych do służby na rzecz własnego kraju decyduje się na jej zastępczą formę.⁷ Jest ona w Austrii ceniona i ogromnie potrzebna.

Szczególną formą wolontariatu w Austrii jest jego mniej lub bardziej formalne zakorzenienie w szkole. Mówiąc o szkole, mamy na myśli różne typy szkół i wszystkie poziomy nauczania. Wolontariat można więc spotkać w szkołach podstawowych, średnich pierwszego i drugiego stopnia

⁴ Tematyka i przebieg przygotowań, *Volontariat bewegt, Vorbereitung*, w: <http://www.volontariat.at/programm/vorbereitung/>, pobrano 16 sierpnia 2017 r.

⁵ Jest to równowartość od 50 do 100 procent od tzw. *Geringfuehigkeitsgrenze*, czyli granicy minimalnego zatrudnienia, do której nie trzeba płacić podatku dochodowego i która w roku 2017 w Austrii wynosi 425,70 €.

⁶ Niemiecki tekst tej ustawy dostępny jest na stronie internetowej portalu *Freiwilliges Soziales Jahr*, w: <http://www.freiwilliges-soziales-jahr.at/freiwilligengesetz/>.

⁷ *Rekord: vier von zehn machen Zivildienst*, w: *Die Presse* z 19.01.2015, w: http://diepresse.com/home/innenpolitik/4642209/Rekord_Vier-von-zehn-machen-Zivildienst, pobrano 16 sierpnia 2017.

oraz na uczelniach wyższych. W działalność tę włączają się uczniowie w szkołach specjalnych, integracyjnych masowych, publicznych i prywatnych, ekonomicznych, technicznych oraz pedagogiczno-przedszkolnych. Decyzję o przystąpieniu danej klasy czy szkoły do wolontariatu podejmują z reguły zaangażowani pedagodzy wraz z uczniami. Wolontariat w Austrii skoncentrowany jest na pedagogice w duchu zrównoważonego rozwoju, a nie na formie dobrowolnego działania. Z tego względu w zaangażowanych szkołach lub klasach nie spotyka się określenia WOLONTARIAT, lecz określenie, iż dana szkoła jest placówką EKOLOG lub też szkołą PILGRIM. Naczelna idea zrównoważonego rozwoju dokonuje się w trzech wymiarach myślenia i działania: wymiarze społeczno-charytatywnym, wymiarze ekologicznym oraz wymiarze ekonomicznym. W takim duchu działają szkoły zrzeszone w związku EKOLOG. Natomiast szkoły angażujące się w dzieło PILGRIM, realizując trzy wymienione płaszczyzny zrównoważonego rozwoju, otwierają się jeszcze na czwartą, jaką jest szeroko pojęta duchowość. Szkoły PILGRIM od 2014 roku obecne są również w Polsce. Prekursorem oraz inicjatorem sprowadzenia do Polski tej holistycznej formy działania był wieloletni dyrektor Zespołu Szkół Specjalnych nr 103 im. Marii Grzegorzewskiej w Poznaniu, mgr Krzysztof Lausch. Obecnie inicjatywa ta rozprzestrzenia się w placówkach w Wielkopolsce, na Śląsku oraz na Mazowszu.

2. Amicus Award w Vienna Business School

Wiedeńska Szkoła Biznesu, w oryginalnym brzmieniu: Vienna Business School Akademiestrasse, jest szkołą

prywatną, najstarszą tego typu w całym kręgu niemieckojęzycznym (Szwajcaria, Niemcy, Austria), założoną w 1857 roku. Równoległe do fachowego wykształcenia ekonomicznego od kilkunastu lat podejmuje się tu działania charytatywne, ekologiczne oraz ekonomiczne połączone z duchowością, inicjowane głównie przez nauczycieli religii i ich wychowanków. W ciągu czternastu lat pracy przeprowadzono ponad 160 projektów i zdobyto wiele bogatych doświadczeń, z których wypracowana została metoda pracy Amicus Award.

Około trzy czwarte uczniów na lekcjach religii katolickiej z entuzjazmem podejmuje ten sposób pracy metodą „*Lernen durch Handeln*”⁸. Na katechezie rodzi się idea projektu, wypracowanie celów i metod działania. Projekty te wychodzą często jednak poza przedmiot samej tylko nauki religii, nawiązując współpracę z przedmiotami ekonomicznymi, historią, biologią, językiem niemieckim oraz innymi partnerami projektu, pochodzącymi spoza środowiska szkolnego. Do ostatniej grupy należą organizacje pozarządowe, organizacje charytatywne, przedstawiciele wyznań i religii oraz przedstawiciele świata biznesu.

Całość działań dokonuje się w trzech wymiarach. Pierwszym z nich jest pojedynczy projekt w dziedzinie socjalno-charytatywnej wykonywany przez grupę uczniów jednej klasy. Następnym obszarem jest szeroko pojęta organizacja i koordynacja szkolenia oraz coachingu wszystkich projektów socjalno-charytatywnych na terenie szkoły. Ostatnim kulminacyjnym wydarzeniem jest gala wszystkich projektów – Amicus Award.

Nazwa Amicus pochodzi z języka łacińskiego i oznacza „przyjaciel, towarzysz drogi”. Przez nasze projekty

⁸ Z niem.: Uczenie przez działanie.

pragniemy stawać się *przyjacielem* dla ludzi, którzy nie otrzymali tyle szans co my. Idea tak pojętego wolontariatu zrodziła się w roku 2003 podczas pierwszego projektu charytatywnego przeprowadzonego przez uczniów w ośrodku dla dzieci z głęboką niepełnosprawnością intelektualną, objętych nauczaniem szkolnym na terenie szpitala psychiatrycznego Steinhof w Wiedniu.⁹

a) Metodyka Projektu

W posługiwaniu się tą metodą przyjęliśmy założenie, iż projekt charytatywno-społeczny przeprowadzany w Vienna Business School będzie miał formalne cechy projektu ekonomicznego. Główne wytyczne takiego projektu, jak: cele, harmonogram, budżetowanie, kontrola i prezentacja¹⁰ zostały przejęte i zaadoptowane od przedmiotu *projektmanagement*, który metodycznie nauczany jest w trzeciej klasie szkoły ekonomicznej. Adaptacja polegała na uproszczeniu narzędzi i uwypukleniu tych, które są konieczne do przeprowadzenia projektu o charakterze charytatywno-społecznym.

Jednym z bardziej istotnych doświadczeń w czasie jedenastoletniego stosowania tej metody jest fakt przejęcia odpowiedzialności za projekt przez uczniów. Znaczy to, iż rola nauczyciela ogranicza się tu do roli zleceniodawcy projektu (*Projektauftraggeber*¹¹), natomiast za organizacyjne prowadzenie grupy, poszczególne zadania, kontakty z partnerami projektu, organizację sponsoringu, planowanie i przeprowadzenie eventów marketingowych

odpowiedzialni są uczniowie. Świadomość odpowiedzialności za podjęty projekt motywuje, a przeprowadzenie go w realnych warunkach, np. przy budowie szkoły w Afryce, nadaje sens podejmowanym działaniom.

b) Czas i geografia projektu

Uczniowie mają około pół roku na przeprowadzenie projektu. Składa się na to jego planowanie, wykonanie oraz prezentacja. W tym okresie czeka ich wiele godzin pracy spędzonych w szkole i poza nią, czasem w autobusie, w pociągu, w kraju lub też za granicą. Statystyki pochodzące z opisu projektów pokazują, iż uczniowie poświęcają około 20-30 godzin pracy w szkole i drugie tyle w czasie pozaszkolnym. Takie działania podejmują oni po zakończeniu lekcji, w dni wolne lub w czasie ferii.

Jedna trzecia projektów dokonuje się w Austrii, a szczególnie w Wiedniu. W przypadku tych projektów o miejscu ich przeprowadzenia decyduje bliskość, a przez to łatwość ich wykonania, jak również oczekiwany kontakt z partnerami projektu. Nierzadko argumentem komunikowanym przez młodzież jest również patriotyzm, jako świadome pomaganie „swoim”, zrozumiałe zwłaszcza w czasach kataklizmów dotyczących również Austrię. Pozostała, większa grupa projektów dokonywana jest poza granicami Austrii. Działania te podejmowane są w Europie Wschodniej, Afryce i Ameryce Łacińskiej, dwa z nich przeprowadzone zostały w krajach Europy Zachodniej (we Włoszech i w Holandii).

⁹ Jest to szpital, w którym podczas II wojny światowej dokonywała się masowa eksterminacja dzieci niepełnosprawnych z terenów Niemiec i Austrii.

¹⁰ C. Berger, K. Schubert, *Projektmanagement – Mit System zum Erfolg*, Wien 2002, s. 12-26, 31.

¹¹ Tamże, s. 18-19.

c) Kręgi oddziaływania projektu

Amicus Award nie ogranicza się wyłącznie do uczniów, którzy uczęszczają na lekcje religii katolickiej, lecz zaprasza do współpracy różne grupy społeczne w szkole i poza nią.

Już w pierwszych latach swojego jedenastoletniego istnienia zaproszone do współpracy zostały klasy prowadzone przez nauczycieli ewangelickich. Po drugim roku uczestnictwa uczniowie tych klas zdobyli nagrodę za projekt opieki nad bezdomnymi Wiednia. Dodało im to motywacji do stałego uczestnictwa w tej formie pracy. Od kilku lat w projektach grup katolickich udział biorą również uczniowie żydowscy, muzułmańscy, czy też uczniowie określający się jako niewierzący. Przychodzą oni poza lekcjami i wspomagają projekty swoim czasem oraz niejednokrotnie materialnie. Ich udział traktowany jest przez uczniów katolickich w relacjach partnerskich.

d) Uznanie dla projektu i przyznanie kwalifikacji

Wieloletnie obserwacje uczniów podczas przeprowadzania projektów pokazywały różnorakie motywacje prowadzące do zaangażowania się poszczególnych osób w pracę grupy. Dla niektórych była to chęć przynajmniej raz zdobycia upragnionej nagrody Amicus Award, dla innych idealistyczna chęć pomocy potrzebującym, czy też aktywizująca forma lekcji religii. Wszyscy jednak uznawali za satysfakcjonujące uznanie ich kwalifikacji społecznych.

Chodzi tutaj o uhonorowanie socjalnego zaangażowania ucznia, które wychodzi daleko poza ramy określone programem szkoły¹². Jest ono wyrażane w formie dyplomu, wystawianego przez Vienna Business School, w którym nazywany jest konkretny projekt danej grupy/klasy. Dyplom ten otrzymuje każdy uczestnik grupy. Z rozmów z uczniami wynika wyraźna chęć otrzymania takiego potwierdzenia ich kwalifikacji społecznych przez szkołę. Z jednej strony odbierane to jest jako wyraz uznania, z drugiej natomiast jako możliwość powiększenia własnych szans na zdobycie odpowiedniej pracy. Wyraźnie mówią o tym przedstawiciele firm, którzy chętniej zatrudniają osoby z udokumentowanym zaangażowaniem socjalnym.

e) Gala projektów

Po sześciomiesięcznej pracy nad projektami zespoły uczniowskie biorą udział w uroczystej gali projektów, która jest centralnym wydarzeniem całego programu Amicus Award. Dotychczas członkowie grup zdobywali doświadczenia wolontariatu tak w Austrii, jak i za granicą. Były to jednak doświadczenia przeżywane w grupie od kilku do kilkunastu osób. Podczas gali następuje moment zaprezentowania ich przed publicznością kilkusetosobową. Są wśród nich przedstawiciele grona profesorów, zaproszeni politycy¹³, przedstawiciele świata biznesu, przedstawiciele organizacji pozarządowych, wyznań i religii, rodzice i cała rzesza uczniów. Świadomość zaprezentowania

¹² W opisie projektu uczniowie szczegółowo wyciszają ilość godzin poświęconych na działanie charytatywne zarówno podczas lekcji, jak i (co szczególnie ważne) poza godzinami lekcyjnymi. Z opisów projektów czasami przebija wysoki idealizm uczniów angażujących się w czasie wolnym od lekcji lub poświęcających ferie na pracę charytatywną. Wieloletnie to doświadczenie przeczy niektórym badaniom socjologicznym życia młodzieży w Austrii, stwierdzającym obecność postaw hedonistyczno-egoistycznych w tej grupie społecznej.

¹³ W roku 2013 wyszedł specjalny przepis zabraniający przychodzenia politykom do szkół, by uniknąć reklamowania określonej partii.

swego projektu w takich wymiarach dodaje uczniom poczucia ważności dokonanego dzieła. Obecność honorowych gości, którzy interesują się pracą i zaangażowaniem społecznym nastolatków jest wielkim dowartościowaniem ich trudu.

Publiczność ma również możliwość przyznania jednej z nagród, którą nazwano *Publikums-Amicus*. Jest to czwarta z nagród, która wprowadza element demokratyczny przy wyborze dodatkowego zwycięzcy i poszerza krąg uczniów nagrodzonych. Dla wielu grup jest to nagroda najbardziej prestiżowa.

Po ogłoszeniu wyników następuje uroczyste nadanie zwycięskich statuetek w kształcie anioła. Jest to ogromna radość dla zwycięzców, która nie kończy się w auli szkoły, lecz rozbrzmiewa dalej na ulicach wiedeńskiej starówki. Corocznie też ukazują się relacje z gali projektów w niektórych wiedeńskich gazetach. Dopełnia to jeszcze satysfakcji i dumy zwycięzców.

Ciekawa jest obserwacja uczniów przeżywających rozczarowanie, z powodu decyzji jurorów. Świadomi są oni swych dokonań i osiągnięć. Wysłuchali również wiele słów uznania o tym, iż ich projekty są wartościowe, ale tym razem nie otrzymali nagrody. Niektórzy uczniowie reagują negatywnymi emocjami, inni racjonalizują i szukają przyczyn w nieudanych elementach prezentacji, jeszcze inni postanawiają dać z siebie więcej na przyszły rok. Jest to z pedagogicznego punktu widzenia wspaniała sytuacja wyjściowa do następującej po tym kilkutygodniowej analizie dokonanego dzieła i planowania pracy na przyszłość. W taki sposób lekcje religii w Wiedeńskiej Szkole Biznesu

pulsują życiem społecznie i charytatywnie zaangażowanych uczniów i nauczycieli.

3. Analiza pedagogiczna metody Amicus

W swoim dziele *Grundlegung religioeses Lernen* Burkard Porzelt zarysowuje cztery podstawowe przestrzenie, na których odbywa się proces kształcenia człowieka. Zalicza on do nich przestrzeń kognitywną, afektywną, akcjonalną i socjalną¹⁴. Autor uzupełnia je o trzy kolejne komplementarne dziedziny, które z jednej strony nie dają się sprowadzić do sumy czterech podstawowych, a z drugiej strony wspólnie z nimi stanowią istotną wartość dodaną (Mehrwert¹⁵) procesu kształcenia człowieka. Do nich należą: kształcenie etyczne, kształcenie estetyczne i kształcenie religijne.¹⁶ Celem naszej pracy z uczniami Wiedeńskiej Szkoły Biznesu jest stworzenie aktywnych sytuacji, w których tak podstawowe formy kształcenia, jak i ich komplementarne rozwinięcie stałyby się przeżywalne dla uczniów zajmujących się projektami.

a) Wiedza

Podstawowym dla środowiska szkolnego obszarem oddziaływania projektów jest intelekt. Praca intelektualna odbywa się dwutorowo. Z jednej strony jest ona poszukiwaniem takiego tematu dla przeprowadzenia projektu, który odpowiada programowi nauki religii katolickiej, dla poziomu danej klasy. Z drugiej strony jest ona poszerzeniem wiedzy podstawowej o rozliczne tematy, na które natrafia grupa

¹⁴ B. Porzelt, *Grundlegung religioeses Lernen*, Bad Heilbrunn 2009, s. 33-36.

¹⁵ Tamże, s. 51.

¹⁶ Tamże, s. 37-42.

w czasie realizowania podjętych celów. W praktyce odbywa się to w sposób następujący: np. w programie klasy trzeciej gimnazjum występuje tematyka chrześcijańskiej nauki społecznej i związany z nią problem teologii wyzwolenia. Dlatego jedna z klas podejmuje projekt związany z tym zagadnieniem. Po zapoznaniu się z przedstawicielami tego kierunku w Ameryce Łacińskiej uczniowie odkrywają w podręczniku postać pochodzącego z Austrii biskupa Erwina Kraeutlera. Jest on zaangażowanym obrońcą praw Indian w Brazylii, który swoim życiem potwierdza głoszone zasady, nie ustając w działaniach mimo gróźb pozbawienia go życia. Uczniowie wspomnianej klasy na drodze poszukiwań internetowych, poznawania biografii i podręcznika religii odszukują biskupa, nawiązują z nim kontakt i postanawiają zaangażować się w tym roku szkolnym na rzecz Indios w Brazylii. Każda z jednostek lekcyjnych poświęconych czy to Ameryce Łacińskiej, czy to teologii wyzwolenia, czy też chrześcijańskiej nauce społecznej nabiera poprzez zaangażowanie praktyczne zupełnie innego wymiaru. Za interesowanie uczniów intensywnie wzrasta, ich praca w grupach dokonywana jest z zapalem. Uczniowie odkrywają przy okazji poszukiwań internetowych własne tematy, które chcą dodatkowo poruszyć. Nauczyciel języków łatynoskich służy pomocą w tłumaczeniu tekstów. Uczniowie nabierają przy tym chęci do nauki języków i poznawania kultury Ameryki Łacińskiej.

b) Afektywność

Następnym obszarem procesu uczenia się jest *uczenie afektywne lub emocjonalne*. Ten rodzaj uczenia się

trudno jest planować. Trudno również wymiennie oceniać jego intensywność czy też sprawdzić skutki jego oddziaływania¹⁷. Długoletnie doświadczenia w pracy z projektami wykazały jednak, iż ta płaszczyzna uczenia się wzmocnionego emocjami bardzo często staje się zamierzoną lub niezamierzoną rzeczywistością

Przykładem projektu, który wzbudził emocje uczniów może być „Hospicjum”. Podjęli go uczniowie klasy drugiej, w której programie nauczania występuje tematyka wolności, praw człowieka, prawa do życia i wiążący się z tym problem eutanazji. Celem projektu było teoretyczne i praktyczne zetknięcie się z tematyką umierania. Najlepszą okazją zebrania doświadczeń w tej dziedzinie była wizyta w Hospicjum. Po spotkaniu z pracownikami tej instytucji otrzymaliśmy wgląd w doświadczenia z osobami umierającymi, jak również opowiadania o losach ludzi, którzy przeżywają tam ostatnie chwile swojego życia. Potem nastąpiła część praktyczna, do której uczniowie przygotowywali się przez kilka tygodni, mianowicie odwiedziny pacjentów Hospicjum. W czasie naszego pobytu w jednym z pokoi rozległ się głośny krzyk pacjentki, która była w momencie agonii. Sytuacja ta bardzo poruszyła całą grupę. Nastąpiła konieczność przepracowania zaistniałych wydarzeń. Po powrocie do szkoły włączyliśmy muzykę medytacyjną, każdy z uczniów otrzymał kartki, kredki i pisaki. Zadaniem uczniów było wyrazić plastycznie do dźwięków muzyki swoje przeżycia zetknięcia się ze śmiercią. Jako owoc powstały bardzo wymowne w swoim wyrazie rysunki, które oprawione w szklane ramki podarowane zostały pacjentom Hospicjum, jako wyraz udziału uczniów w ich cierpieniu...

¹⁷ Por. B. Porzelt, *Grundlegung religioeses Lernen*, dz. cyt., s. 34.

c) Aktywność, działanie

Burkard Porzelt postuluje docenienie wagi tej płaszczyzny kształcenia i zalicza ją do podstawowych acz niedocenionych form w procesie uczenia się. Chodzi tu o dziedzinę fizycznego, cielesnego ruchu i konkretnego czynu, związanego nieodłącznie z naturą człowieka. Konkretny czyn, jako płaszczyzna nauczania, zawiera się w szerokim wachlarzu od prostych, nieskomplikowanych ruchów aż po złożone projekty praktyczne¹⁸. Naocznym potwierdzeniem takiego podejścia do procesu uczenia się jest obserwacja uczniów prowadzących projekty i przechodzących do praktycznych form ich realizacji. Mając przed oczami określone cele i odpowiednie materiały w zasięgu ręki, w odpowiednio krótkim czasie i z zapalem, wykonują postawione zadanie w formie plakatu informacyjnego, zaproszenia, dekoracji, zakupów i wypieków na wspólną akademię itp. Fakt, iż działanie aktywne może mieć również intensywne oddziaływanie kształcające zaobserwowaliśmy przy projekcie współpracy z dziećmi niewidomymi. Celem projektu było wykonanie pomocy do lekcji religii dla niewidomej dziewczynki. Miała ona przy ich pomocy zrozumieć takie pojęcia, jak: chrzest, kościół czy modlitwa. Grupa prowadząca projekt musiała włożyć w przygotowanie tych pomocy sporo wysiłku intelektualnego, chcąc wykonać takie pomoce, które przy włączeniu zmysłów dotyku, wzroku i zapachu, a przy tym zgodnie z poziomem wieku dziewczynki pomogą jej w zrozumieniu wspomnianych pojęć.

d) Estetyka

Przy tym rodzaju poznawania rzeczywistości w wymiarze estetycznym główną rolę poznawczą odgrywają

zmysły. Porzelt wymienia trzy płaszczyzny, na których dokonuje się kształcenie w tym wymiarze: pierwszą z nich jest *wrażenie* (der Eindruck), jakie wywiera na odbiorcy np. dzieło malarskie lub muzyczne, drugą jest *wyrażenie* (*się*) (der Ausdruck) np. przy inscenizacji scenki teatralnej, czy prezentacja projektu przed wielką publicznością, trzecią natomiast jest *przemyslenie i omówienie* (Bedenken und Besprechen) swych wrażeń, które poznaliśmy poprzez zmysły.¹⁹ Wszystkie trzy płaszczyzny kształcenia w tym wymiarze dostrzegamy w różnym stopniu intensywności podczas prac projektowych. Przykładem tu może być projekt pod nazwą *Kitheä* (Kindertheater), w którym uczniowie klasy drugiej (15-16-latkowie) przygotowali teatr kukielkowy dla dzieci niepełnosprawnych szkoły integracyjnej Wiednia. Scenariusz przedstawienia, poszczególne teksty, jak i kukielki były dostosowane do poziomu wiekowego i umysłowego dzieci niepełnosprawnych. Teksty pisali uczniowie, piosenki i melodie przygotowywano wspólnie na lekcjach religii. Odbываło się tutaj zatem przygotowanie drugiej wspomnianej płaszczyzny *wyrażenia* (Ausdruck). Płaszczyzna *wrażenia* (Eindruck) dokonywała się w publiczności podczas przedstawienia i uwidaczniała w jej reakcjach na poszczególne sceny, *nota bene* uważnie rejestrowanych przez aktorów projektu. Dostarczyło to niezmiernie wielu wątków do omówienia już w naszej szkole na płaszczyźnie *przemyslenia* (Bedenken und Besprechen). Innym ciekawym projektem o mocnym wyrazie estetycznym był wspomniany pierwszy projekt dla dzieci głęboko niepełnosprawnych intelektualnie w ośrodku Steinhof. Jeden z uczniów skomponował dla nich muzykę fortepianową, którą zaprezentował w pięknym architektonicznie kościele

¹⁸ B. Porzelt, *Grundlegung religioeses Lernen*, dz.cyt., s. 34-35.

¹⁹ Tamże, s. 38-39.

na terenie szpitala – w Otto-Wagner-Kirche. Reakcja dzieci i opiekunów na piękno dla nich skomponowanej muzyki była wzruszająca.

Estetyka jako potrzeba towarzysząca projektom uczniów jest często obecna w przygotowaniach prezentacji ich projektów. Wykazują się przy tym niesamowitą kreatywnością, poszukując coraz to nowych wizualnych, jak również osobowych środków wyrazu. Za przygotowanie i przebieg wszystkich prezentacji podczas uroczystej gali projektów odpowiedzialna jest jedna z nauczycielek Vienna Business School, która w ramach przedmiotu *Kommunikation und business behaviour* ćwiczy umiejętności profesjonalnego sposobu wyrażania i prezentowania się. Pod jej wymagającym okiem uczniowie nabierają wprawy, umiejętności i pewności występowania na scenie przed wielką publicznością.

e) Etyka i religia

Jako zwieńczenie różnych płaszczyzn, na których dokonuje się proces kształcenia wymienię płaszczyznę

etycznych wartości i płaszczyznę religijną. Porzelt opisuje je jako dwa odrębne obszary, na których następuje kształcenie człowieka²⁰. Zaznacza on jednak w swym opracowaniu, iż wszystkie te płaszczyzny są teoretycznym konstruktorem, zbudowanym dla potrzeb lepszego uporządkowania fenomenu kształcenia, w rzeczywistości natomiast trudno nakreślić granice między nimi²¹. Podobne jest również i nasze doświadczenie w zakresie sfery religijnej oraz wartości etycznych. Wartości te wyraźnie podkreślane są przez każdą z grup prowadzących projekty charytatywno-społeczne. Uczniowie nie czynią różnic w wyborze osób, którym pomagają. Angażują się bez względu na pochodzenie, religię czy światopogląd. Natomiast mają pełną świadomość, iż pomagając wypełniają przykazanie miłości bliźniego, które jest streszczeniem chrześcijańskiej moralności. Nauka religii w Vienna Business School dzięki projektom Amicus staje się otwarta na człowieka potrzebującego, dla uczniów interesująca i dynamiczna oraz pozytywnie dostrzegana na terenie szkoły.

Bibliografia:

- Berger C., Schubert K.: *Projektmanagement – Mit System zum Erfolg*. Wien 2002.
 Hilger G., Leimgruber S., Ziebertz H.G., *Religionsdidaktik*, Muenchen 2010.
 Obst G., *Kompetenzorientiertes Lehren und Lernen im Religionsunterricht*, Goettingen 2010.
 Porzelt B., *Grundlegung religioeses Lernen*, Bad Heilbrunn 2009.
 Bundesministerium fuer Unterricht, Kunst und Kultur, Durchfuehrungserlas zum Religionsunterricht: http://www.bmukk.gv.at/ministerium/rs/2007_05.xml [dostęp: 04.11.2016]
 Kubiak P., *Projekty i działania PILGRIM w procesie dydaktyczno-wychowawczym w Wiedeńskiej Szkole Biznesu*, w: *Bildung fuer Nachhaltige Entwicklung in der Paedagogik der Oberstufe*, red. N. Ruman. Scriptum, Psczyczna 2017, s. 48-86.

Piotr Kubiak, dr – nauczyciel religii w Vienna Business School; założyciel i organizator Amicus Award. Pracownik Kirchliche Paedagogische Hochschule Wien/Krems (Kościelnej Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Wiedniu/Kremsie); członek zarządu PILGRIM w Austrii oraz koordynator PILGRIM w Polsce.

²⁰ B. Porzelt, *Grundlegung religioeses Lernen*, dz.cyt., s. 38-41.

²¹ Tamże, s. 36.